

ZIMANÊ KURDÎ

SERETAYÎ 4

2019/2020

AMADEKAR

Ev pirtûk ji aliyê Komîteya
Zimanê Kurdî ve hatiye
amadekirin.

LÊVEGER

- Komîteya Şopandinê
- Komîteya Fotoşopê
- Komîteya Redekteyê

Ev pirtûk ji aliyê Saziya Minhacan ve, wek
pirtûka wanedayînê, ji bo dibistanan hatiye
pejirandin.

NAVEROK

BEŞA YEKEM.....	7
Armanc	8
Têkiliyên li Dibistanê	16
Pirtûkxane	25
Mamoste.....	34
Mamoste (helbest)	41
BEŞA DUYEM.....	43
Şêwaza Axaftinê	44
Rêzgirtin	50
Gabar û Kalemêr	57
Morî û Kevok.....	64
Nameya Hêlînê	72
Mêvandarî.....	78
Rewîşt (helbest)	84
Rodî û Firoşkar	87
BEŞA SÊYEM.....	95
Bikaranîna Elektirîkê	96
Afrînerî	102
Rok.....	109
Roj (helbest).....	115

BEŞA YEKEM

WANEYA YEKEM:

ARMANC

WANEYA DUYEM:

TÊKILİYÊN LI DIBISTANÊ

WANEYA SÊYEM:

PIRTÛKXANE

WANEYA ÇAREM:

MAMOSTE

WANEYA PÊNCHEM:

HELBESTA MAMOSTE

Armanç

- 1- Di jîyanê de, em dixwazin bighêjin çi?
- 2- Di jîyanê de tiştên ku tu dixwazî pêk bînî, çi ne?
- 3- Ji bo ku mirov bighêje armancên xwe pêwîst e, çi bike?

Armanç

Li dibistanê, em di navbera sibehan de li qadê li hev dicivin; hin dilîzin, hin dimeşin û hin li ser giyayê bexçeyê dibistanê, rûdinên. Mamosteyê nobedar bi me re li qadê dimeşiya û me dabaşa mijarên cur bi cur dikir. Mamoste pirseke wiha kir: "Hûn di pêşerojê de dixwazin bibin çi; we çi armanç daniye ber çavên xwe? Nûşîn wiha got: "Karê çandiniyê gelekî bala min dikişîne. Li bexçeyê mala me gelek dar, şînatî, gul û kulîlk hene. Ez gelek caran alîkariya dê û bavê xwe dikim. Ji ber vê yekê, dixwazim bibim endazyara çandiniyê û cîhana şînatîyan bêtir nas bikim."

Mamoste bi rûkenî li Hogir zîvirî, Hogir şerim kir û wiha got: "Dixwazim bibim bijîşkê lawiran. Civaka me gelekî mijûlî xwedîkirina sewalan dibin, dixwazim wan

xwedî bikim û ji hêla tenduristî ve li wan baldar bim. Bi taybetî dixwazim civak weke heyîneke giyandar, li wan binêre". Mamoste ji min pirsî: "Dilşad hûn ê çawa van armancan pêk bînin?"

Min got: Bi xebata jidil, baş bikaranîna demê û hizirandina bi armanca xwe, me nêzî pêkanîna wê dike.

Mamoste: "Her bijî ji were, civak bi xwendekar û xebatkaran ava dibe".

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Xwendekaran di navbera sibehan de, li qada dibistanê çi dikin?
- 2- Li qadê mamoste û xwendekaran çi dikir?
- 3- Nûşîn dixwaze bibe çi?
- 4- Hogir çima dixwaze bibe bijîşkê lawiran?
- 5- Li gorî te ji bo mirov bigihêje armancên xwe, pêwîst e çi bike?
- 6- Di pêşerojê de tu dixwazî bibî çi û çima?

HÎNDARÎ

1- Em peyv û hemwateya wê bigihînin hev:

Nobedar

Xerîkbûn

Pêşeroj

Ayinde

Endazyar

Bicihanîn

Mijûl

Muhendis

Pêkanîn

Çavdêr

2- Em valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

Ristem wiha got: Karê çandiniyê bala min
dikşîne. Li mala me gelek, şinatî,
gul û hene.

3- Em peyvên li jêr di hevokan de bi kar bînin:

Find:

Karmend:

Çem:

Elektrîk:

Kargeh:

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

Her kes ji zaroktiya xwe ve, armançekê dide pêşiya xwe û ji bo wê armanca xwe kar û xebatên xwe bi pêş dixê. Pêwîst e, em jî li gorî armanca xwe bixebitin, da ku em sêdê li mirovahî, welatê xwe, civak û nifşên bê bikin.

RÊZIMAN

Baneşan:

- Em bi dîtina we gelekî kêfxweş dibin!
- Ax! Em gelekî li ser çûna hevalên xwe xemgîn bûn!
- Gelî xwendekaran! Dûrî elektrîkê herin.

✚ Di her sê hevokan de, çi hêma hatiye bikaranîn?

Rêgez:

Piştî hevok û peyvên ku kêfxweşî, xemgînî û tirisê dihewînin, **baneşan** (!) tê bikaranîn.

✚ Em li dawîya hevokên li jêr, hêmaya guncaw bi kar bînin:

- Cûdî bi dilşadî got: Ez bi nasîna we bextewar im
- Em ji qirêjîyê aciz dibin
- Navê te çî ye

Têkiliyên li Dibistanê

- 1- Tevgerên di wêneya yekem de, şirove bikin.
- 2- Hûn tevgerên xwendekaran di wêneya duyem de, çawa dibînin?
- 3- Divê em çawa nêzî hevalên xwe yên li dibistanê bibin?

Têkiliyên li Dibistanê

Dibistan, mala me ya duyem e; em demeke dirêj lê derbas dikin. Li dibistanê têkiliya me bi mamoste, hevalên me yên polê û xwendekarên din re çêdibe. Ji bo ku em hemû bi hev re demeke xweş, aram û bisûd derbas bikin, pêwîst e, em hin rêgezan pêk bînin.

Di polê de, di dema wanedayînê de, ji bo ku em baş têbigêjin, pêwîst e em, bêdeng li mamoste guhdar bikin û bi awayekî çalاک tev li gotûbêjên waneyan bibin. Dema em bixwazin bersiva pirsekê bidin yan jî pirsekê bikin, em rêdanê ji mamoste bixwazin.

Her wiha ji bo ku mamoste waneyê baş şirove bike û gengeşe di polê de dernekeve, nabe em bi hevalên xwe re biaxivin.

Di navberan de, em hevalên xwe dahf nedin û dema dimeşin an jî dibezin, bi wan negirin, ji ber ku ev tevger dê ziyane bighîne wan.

Mirov çawa di malbateke hevgirtî de tev digere, pêwîst e em wisa jî li dibistanê tev bigerin. Ji hevalên xwe hez bikin, ji mamosteyên xwe re rêzdar bin û bi hev re alîkar bin.

Giftûgoya Waneyê:

✚ Em deqê bêdeng bixwînin piştê bersivê didin.

- 1- Li dibistanê têkiliyên me bi kê re çêdibin?
- 2- Di polê de pêwîst e, em çawa tev bigerin?
- 3- Çima dema em dibezin nabe em bi hevalên xwe bigirin?
- 4- Pêwîst e em li qada dibistanê çawa tev bigerin?
- 5- Hûn ji bo hevalên xwe yê ku bi rengekî neguncaw tev digerin, çi dibêjin?

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva rengşîn, nas bikin û binivîsin:

a- Di polê de pêwîst e **gengeşe** tune be. (.....)

b- Em **rêdana** axaftinê ji mamoste dixwazin. (.....)

c- Xwendekaran wane **şirove kirin**. (.....)

ç- Mirovên pak **zîrarê** nagihînin xwezayê. (.....)

2- Em valahiyên li jêr, bi peyvên guncaw dagirin:

hez - çalak - baş - rêzdar

✚ Heger em bi awayekî tev li gotûbêjên waneyan bibin, em ê tê bigêjin.

✚ Pêwîst e em ji hevalên xwe bikin û ji mamosteyên xwe re bin.

3- Em sê hevokan, nêzî wateya hevoka li jêr, binivîsin?

Heke em baş guhdar bikin, em ê baş tê bighêjin.

.....

.....

.....

RÊZIMAN

Serenav û hevenav:

- ✚ Em hevokên li jêr bixwînin û navan nîşan bikin:
 - ✚ Li Kurdistanê çemên Ferat û Dîjleyê hene.
 - ✚ Berlîn paytexta Almaniyayê ye.
 - ✚ Dilyar, Hozan, Hêvîn û Dilşa, xwendekarine zîrek in.

- Tîpa destpêkê ya van navdêran çawa ye?
- Ev navdêr çend heyînan nîşan dide?

Rêgez:

Ji peyvên ku heyînekê/î tenê nîşan didin re, **serenav** tên gotin û em di nivîsîna wan de, bi tîpa mezin dest pê dikin.

✚ Em hevokên li jêr bixwînin û navan nîşan bikin:

✚ Li çêrgehê gelek mih hene.

✚ Em rastî gelek tirmêlan hatin.

✚ Li gulîstana me, gelek gul hene.

- Tîpa destpêkê ya van navdêran, çawa ye ?
- Ev navdêr çend heyînan nîşan dide?

Rêgez:

Ji navdêrên gelemperî yên ku bêtirî heyînekê nîşan dikin re, **hevenav** tê gotin û bi tîpa biçûk tê nivîsîn.

✚ Em serenav û hevenavên li jêr li gorî tabloyê cuda bikin:

Amed - dar - Agirî - kulîlk - Wan - nêrgiz

SERENAV	HEVENAV

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em benda yekem ji waneyê, bi awayekê rast û xweşik li lênûsa xwe binivîsin û rêgezên ku di sala bûrî de, bi me re debas bûne, bi kar bînin.

DERBIRÎN

- ✚ Em nivîsekê, derbarê tevgerên xwe û hevalên xwe yên li dibistanê ku ji 5-8 xêzan pêk tê, li gorî van xalên li jêr, li ser lênûsa xwe binivîsin.
 - 1- Pêşgotin:
 - Têkiliyên baş çi ne?
 - 2- Naverok:
 - Divê tevgerên we di dema rojbaşê, refê û dema çûna malê çawa bin?
 - 3- Dawîne:
 - Bi gotineke watedar, mijara xwe bi dawî bikin.

Pirtûkxane

- 1- Xwendekar, di wêneyê de çi dikin?
- 2- Em dikarin pirtûkan ji ku derê, bi dest bixin?
- 3- Hûn pirtûkan dixwînin, kêfa we ji kîjan cureyên pirtûkan re tê?
- 4- Çima divê em pirtûkan bixwînin?

Pirtûkxane

Li dibistanê piştî waneya xwendinê, mamoste û xwendekar ji pirtûkxaneyê derketin. Li ser refikên pirtûkxaneyê pirtûkên wênesazî, muzîk, ziman, bîrkarî û ferheng hebûn. Her pirtûkekê dabaşa zaniyariyên xwe kir û gotûbêja wan dest pê kir.

Pirtûka bîrkariyê:

✚ Ez bi agahiyên bîrkariyê dewlemend im. Di danûstendina rojane de, zaniyariyên min, pir girîng in; zemînê dipîvim, di girêftariyên bazirganiyê de, bi komkirin, derxistin û hevdanê, çare dikim. Ez nebim wê danûstendin çetin bibe.

Pirtûka ziman:

✚ Wiha mebêje, ziman bingeh e. Bêyî min pirtûk dê neyên xwendin, bi rêya min hûn di hemû tiştan de

digihêjin û fêrî zimanên din jî dibin. Bi rêya min hûn wêje û zimanan dinasin.

Pirtûka muzîkê:

✚ Ez zimanê cîhanê me, bêyî ziman ez hest, kêfxweşî û azarên we derdixim. Bêyî muzîkê, giyan zuha dibe.

Pirtûka wênesaziyê:

✚ Ez hunerên we dertînim, tiştên rasteqîn û aşopî li ser kaxezê zindî dikim.

Ferhenga dibistanî:

✚ Em hemû hev temam dikin û hizira mirov dewlemend dikin û bi pêş dixin. Heke xwedin û doza pêşketinê tuneba, em ê kaxezên valabana.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Di waneyê de, gotûbêj di navbera, kê de çêbûye?
- 2- Zanyariyên bîrkariyê çi ne?
- 3- Heger ziman û pirtûkên ziman tune bana, dê bi çi awayî zanyarî bihatana ragihandin?
- 4- Zimanê cîhanê çi ye?
- 5- Ferhenga Dibistanî çi şîret li pirtûkan kir?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê û hemwateya wê bigihînin hev:

Dewlemendî

Kirîn û firotin

Zemîn

Edebiyat

Bazirganî

Zengînî

Çetin

Dijwar

Wêje

Erd

2- Em pirtûkan bighînin beşa wan ya zanyariyê:

Pirtûkên muzîk
û wênesaziyê

Pirtûkên wêjeyî
ne

Pirtûkên ziman
û ferhengê

Pirtûkên hunerî
ne

Pirtûkên
birkarî, fîzîk û
kîmyayê

Pirtûkên zanistî
ne

3- Em hemwateya peyva **stendinê** di hevokan de, nas bikin û ya rast nîşan bikin:

✚ Em li dibistanê waneyên ziman **distînin**.

- Disekinin
- Fêr dibin

✚ Wî pirtûk bi kotekî ji min **stend**.

- Wergirt
- Xwend

XWEŞNIVÎS

- ✚ Em nivîsa li jêr bi awayekî xweşik li lênûsa xwe binivîsin:

Ji bo ku hizira me li pêş bikeve û em di jiyana xwe de baş tev bigerin, pêwîst e em pirtûkan bixwînin. Ji ber ku pirtûk asoyên mejiyê me, fireh dikin. Em gelek zanist û zaniyariyên bisûd ji pirtûkan digirin, çi sincî be, çi wêjeyê be, çi jî zanistî be.

DERBIRÎN

Tiştên ku wênsaz dibîne, li ser kaxezê wan zindî dike,
tu jî têtên di wêneyê de bi awayekî nivîskî zindî bike.

RÊZIMAN

Kevanek:

- Vejîne zimanê xwe ey xwendekar
Nebûye millet hîç kesek bê ziman
(Cegerxwîn)
- Em her sal di werzê (demsal) buharê de,
Newrozê pîroz dikin.

+ Navê vê hêmayê () çi ye?

Rêgez:

Em hemwate û navên nivîskaran di nava
kevanekê de, dinivîsin

✚ Em kevanekê di cihê pêwîst de bi kar bînin:

✚ Zimanê me xoş û xeroş û ciwan

Eger baş bizanî tu nakî zîyan

Cegerxwîn

✚ Em waneyên xwe guftûgo gotûbêjê dikin.

Mamoste

- 1- Em perwerdeya xwe ji ku werdigin?
- 2- Li dibistanê kî me perwerde dike?
- 3- Em ji mamoste fêrî çi dibin?
- 4- Erkê me li hember mamoste çi ye?

Mamoste

Di polê de, gelek xwendekar hebûn, hinekî heyirîn li mirûzên wan xuya dikir; mamosteyekî nû dê were dibistana me. Navê wî mamosteyî Birahîm bû. Bi bejna xwe ya bilind û nazikbûna dirûvê xwe, kete hindurê polê. Li hember me rawestiya û bi rûyekî devliken got: "Rojbaş xwendekarên hêja!" Me bi rêzdarî silav vegerand û rabûn ser pêyên xwe. Yek bi yek pirsna nav û rewşa me kir; te digot xizim û merivê me ye. Di dawiyê de xwe bi me da nasîn û serkeftin ji me re xwest. Her roj bê derengmayîn derbasî refê dibû, pêşwaziya me dikir û wane dida me. Her roj wane bi awayekî cuda dida, te digot dem bûye kêlî û baz dide. Roj bi roj xwendekar mîna gulên avdayî geş dibûn. Di polê de ast nema bû; her kes çalak û serkeftî bûbû. Rojekê hevalê min bê niyaz kevir li rûyê min da; kevir li rûyê min ket û xwîn jê hat. Mamoste bi lez ez derman kirim û nehişt

ziyan bigihêje min. Ji bilî wiha jî ew li qadê her gav bi me re bû. Gelek carnan bi goga pêyan bi me re dilîst û em fêrî şwazê lîstina bêzîrar dikir. Mamoste Birahîm bi perwerdeya xwe ya durist şopeke pîr kûr li jiyana me da û bi serkeftinê sala me ya xwendinê bi dawî bû.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Çima heyirîn li rûyê xwendekaran xuya dikir?
- 2- Kî derbasî polê bû?
- 3- Mamoste destpêkê pîrsa çi kir?
- 4- Her roj mamoste çi dikir?
- 5- Li qadê mamoste û xwendekaran çi dikir?
- 6- Sala xwendinê çawa qediya?

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyvan li gorî têgihaştina xwe ji waneyê re, binivîsin:

Mirûz:

Dirûv:

Kêlî:

Niyaz:

2- Valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

Rojekê hevalê min kevir li rûyê min da;

kevir li rûyê ket û xwîn jê hat. Mamoste bi lez

..... ez derman kirim.

3- Em hevokên li jêr li gorî xwe tamam bikin:

Mamoste û xwendekaran

Perwerde ji mirovan

Rêzdarî di jiyane de,

Qencî qencyê,

DERBIRÎN

Em nivîsekê ku ji 5-8 xêzan pêk tê, derbarê mamoste de binivîsin ku tê de, xalên li jêr di ber çavan re derbas bikin.

- Erkê mamoste çi ye?
- Rola mamoste di civakê de çi ye?
- Divê em çi li hember mamoste, nîşan bidin?

RÊZIMAN

Hemwate û dijwate:

1- Peyvên hemwate: Ew peyvên ku nivîsa wan cuda ye, lê wateya wan yek e.

Mînak:

Kevir = Ber

Se = Kûçik

Peyv = Gotin

2- Peyvên dijwate: Ew peyvên ku ji aliyê wateyê ve, dijber in.

Mînak:

Dirêj \neq Kin

Qelew \neq Lawaz

Zîrek \neq Tiral

✚ Em li hemberî her peyvekê, hemwateya wê binivîsin:

Xurt:

Hişmend:

Çalak:

✚ Em li hemberî her peyvekê, dijwateya wê binivîsin:

Mezin:

Hûr:

Fireh:

Mamoste

Ey hevalê mamoste
Bi dest pênuş û çente
Ji te em pir hez dikin
Mamoste zanayê me

Mijûl dibe roj û şev
Hiş û nivîs li gel hev
Hişyar dikî me tevan
Xebata te ya lihev

Tu me hîn dikî jînê
Derman dikî birînê
Hin doktor û mamoste
Nema dikşînin kînê

Bo te em tîn dibistan
Fêr dibin bo pir tiştan
Tu yî her hêviya me
Li pêşeroja Kurdistan

(Yûnis Bahram)

Pirsên Waneyê:

- 1- Mijara helbestê çi ye?
- 2- Helbest ji çend bendan pêk tê?
- 3- Mamoste, bi roj û şev bi çi mijûl dibe?
- 4- Benda çaran şirove bike.

BEŞA DUYEM

WANEYA YEKEM:

ŞÊWAZA AXAFTINÊ

WANEYA DUYEM:

RÊZGIRTIN

WANEYA SÊYEM:

GABAR Û KALEMÊR

WANEYA ÇAREM:

MORÎ Û KEVOK

WANEYA PÊNCHEM:

NAMEYA HÊLÎNÊ

WANEYA ŞEŞEM:

MÊVANDARÎ

WANEYA HEFTEM:

REWIŞT

WANEYA HEŞTEM:

RODÎ Û FIROŞKAR

Şêwaza Axaftinê

- 1- Hûn çawa dixwazin kesên li hemberî we, bi we re biaxivin?
- 2- Divê em bi çi awayî bi kesên din re biaxivin?
- 3- Heger kesek bi awayekî hişk an jî bi dengê bilind bi we re biaxive, hûn ê çi bertekê nîşan bidin?

Şêwaza Axaftinê

Axaftin hunereke danûstendinê ye. Mirov, bi rêya axaftinê dikare nerînên xwe bi awayekî hêsan û xweş, ragihîne.

Hin kes hene ramanên wan xweş in û zana ne, lê nizanin hizr û ramanên xwe vebêjin an jî ji xwe nebawer in. Ji ber vê yekê, pêwîst e mirov hînî şêwaza axaftinê bibe û xwe perwede bike.

Yek ji rêgezên axaftinê jî guhdarîkirin e. Dema kesek biaxive pêwîst e em bi hemû hestên xwe lê guhdar bikin. Mijara ku tê gotûbêjkirin, têbighêjin û agahiyên wê nas bikin heta ku karibin tev li gotûbêjê bibin.

Heger em bixwazin tev li gotûbêjê bibin, nabe em axaftina kesê axêver, bibirin; em rawestin heta ku axaftina xwe bi dawî bike û piştî, em bi dengêkî, xweş, şîrîn û jixwebawer biaxivin. Bi vî awayî, her kes dê li me guhdar bike û rêzgirtinê, nîşanî me bide.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Bi çi awayî mirov dikare hizir û ramanên xwe ragihîne?
- 2- Pêwîstiya kesê ku nizane nerênên xwe ragihîne, bi çi heye?
- 3- Gelo dibe em axaftina hevalê xwe, bibirin û çima?

HÎNDARÎ

1- Em peyvên hemwate bighînin hev:

Rêbaz	Fêrbûn
Mijar	Qenc
Baş	Hizir
Raman	Şêwaz
Hînbûn	Babet

2- Em du peyvên hemwate ji deqê derxînin.

3- Em peyvên li jêr, di hevokan de bi kar bînin:

Guhdarkirin

Axaftin

Rêzgirtin

RÊZIMAN

Lêveger:

1- Em di nivîsê de, hêmaya gunçaw bi kar bînin:

- + Zarokên delal Kom bibin û li min guhdar bikin
- + Hûn îsal refa pola çaran e
- + Li qada dibistanê Kajîn Berçem û Siwar dilîzin
- + Li qadê gelek gog hene: goga pêyan goga destan û goga zembîlê

2- Em di tabloya li jêr de, serenav û hevenavan binivîsin:

SERENAV	HEVENAV

3- Em peyvên hemwate bighînin hev:

Wêrek
Bazdan
Baş
Hişk
Xweşik

Req
Qenc
Mêrxas
Rev
Rind

4- Em peyvên dijwate bighînin hev:

Şîrîn
Sar
Spî
Şûm
Hişk

Germ
Tal
Nerim
Reş
Aram

Rêzgirtin

- 1- Di jiyanê de, kesên herî nêzî me kê ne?
- 2- Di jiyanê de, dê û bav çi pêşkêşî me dikin?
- 3- Divê em li hember wan, çawa tev bigerin?
- 4- Kesên nepabendê rêzdariya dê û bavê xwe, hûn çi şîretan li wan dikin?

Rêzgirtin

Gulperî, ev çend roj in ku ji dibistanê qut bûye. Me lê pirsî gotin, dayîka wê pir nexweş e, lewma wê destûr xwestiye. Mamoste got: "Pêwîst e em serdana malbata Gulperiyê bikin. Roja dîtir, me û mamoste serdana malbata wê kir. Dayîka Gulperiyê hinekî ji nexweşiya xwe rehet bûbû. Me şifa jê re xwest. Gulperiyê bi rêzdarî guhdarî dayîka xwe dikir û pêdiviyên wê pêk dianîn. Her wiha bi rêzdarî gudarî bavê xwe dikir û li nik wî rûniştî bû. Mamoste û bavê Gulperiyê li rewşa hev dipirsîn û mamoste pirseke wiha kir: " Gulperî li mal çawa ye?

Bavê gulperiyê wiha got: "Gulperî pir çalak û jîr e; her gav bi rêzdarî tev digere. Li malê piştî qedandina karmendiyên xwe, li gorî derfeta xwe, alîkariya me dike". Mamoste got: "Her bijî Gulperiya delal! Tu hem

li dibistanê û hem jî li malê, rêzdar û alîkar î!" Di dawiya serdanê de, me ji dayîka wê re, hêviya şîfayê kir û me xatir ji Gulperî û malbata wê xwest.

Wateyên Peyvan:

Şifa: Saxbûn

Pêdivî: Pêwîstî

Nik: Rex

Lezgîn: Bilez

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Sedema qutbûna Gulperiyê ji dibistanê çi bû?
- 2- Mamoste û xwendekaran çi kir?
- 3- Gulperî li malê çawa tev digeriya?
- 4- Mamoste ji Gulperiyê re, çi got?
- 5- Li mal, dibistan û kolanê em ê çawa rêzdariyê pêk bîin? (gotûbêj)
- 6- Navekî nû ji wnaeyê re, hilbijêre.

HÎNDARÎ

1- Em hevokên li jêr temam bikin:

✚ Di civakê de rêzdarî

.....

✚ Li mal, kolan û dibistanê

.....

✚ Bi rêzdarîyê mirov

.....

2- Em sê hevokên watedar, derbarê rêzdarîya, ji dayîk û bavan re, binivîsin:

1-

.....

2-

.....

3-

.....

RÊZIMAN

Cotxal:

- Hevalê min got: "Dema hûn dilîzin, ziyane nedin hev."
- Pêşiyên me dibêjin: "Karê îro nespêre sibe."
- Li welatê me gelek cureyên daran hene, mîna: gûz, hinar û behîf.

- + Ev hêma (:) ji çend xalan pêk tê?
- + Pêwîst e em çi navî lê bikin?

Rêgez:

Cotxal: Ev cotxal beriya axaftin (gotinên veguheztî) û dûrêzkirina mînakan, tê bikaranîn.

✚ Em hevokên li jêr tamam bikin:

Pêşiyên me gotine:

"....."

Mamoste got

"....."

Gekek cureyên lawiran hene

.....

DERBIRÎN

Em mijarekê derbarê rêzgirtina endamên malbatê ji hev re, binivîsin û xlên li jêr, di ber çavan re derbas bikin:

1. Girîngiya rêzgirtinê çi ye?
2. Tu çawa nêzî endamên malbata xwe dibî?
3. Bi gotineke watedar mijara xwe bi dawî bike.

Gabar û Kalemêr

- 1- Hûn çawa nêzî kesên temenmezin dibin?
- 2- Heke tu bibînî ku kesekî rêya xwe şaş kirye, tu yê çi bikî?
- 3- Çima em rêzgirtinê ji kesên temenmezin re, digirin?

Gabar û Kalemêr

Gabar nexweş bû, lewra bavê wî ew bir gel bijîşk. Dema ew û bavê xwe li hola bendewariyê rûniştibûn, kalemêrek, derbas bû. Li dora xwe nerî; cihê rûniştinê nedît. Gabar ji cihê xwe rabû, bi destê kalemêr girt û jê re got: "Fermo bapîrê min, were rûnê!"

Kalemêr girnijînê û spasiya Gabar kir û temenkî mezin jê re xwest.

Bavê Gabar dema ev tevgera kurê xwe dît, pir kêfxweş û serbilind bû.

Di rêya vegera malê de, bavê Gabar destê xwe di ser serê wî re bir û got: "Bijî kurê min! Te îro karekî pir baş kir!"

Gabar: "Bavo ez ji te hîn bûme ku rêzgirtinê ji mezinan re, bigirim. Ez dibînim ku tu her dem, ji ber kesên ji xwe mezintir radibî û alîkariya wan dikî. Ew jî çavên wan ji kêfxweşiyê diçirisînin. Ji ber vê yekê, min nas kir, tu karekî baş dikî, min jî xwest bibim weke te!"

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Çima Gabar û bavê xwe serdana bijîşk kirin?
- 2- Dema kalemêr cihê rûniştinê nedît, Gabar çi kir?
- 3- Gabar reftarên xwe ji kê girtine?
- 4- Ger tu li şûna Gabar bûya, tu yê çi bikira?
- 4- Serenavekî guncaw, ji waneyê re bibîne.

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva rengşîn, nas bikin û binivîsin:

a- Gabar li hola **bendewariyê** bû. (.....)

b- Kalemêr bi Gabar re **girnijî**. (.....)

c- Çavên wî **çirisîn**. (.....)

ç- Mirov kesên mezin, ji xwe re **pêşeng** dibîne.
(.....)

2- Em hevokên li jêr bi dawî bikin:

Em alîkariya

Em li hemberî

Em di axaftina rojane de

XWEŞNIVÎS

Em benda dawî ya deqa waneyê li lînûsa xwe binivîsin.
û tê de rêgezên ku heta niha, em fêrî wan bûne, bi kar
bînin.

RÊZIMAN

Veqetandek:

✚ Em van peyvên li jêr bi rêya (**a**, **ê**, **ên**) bi hev ve girê bidin:

Dibistan xweş →

Xwendekar jêhatî →

Mal mezin →

Rêgez:

Veqetandek: Ew pêvekên ku du peyvan bi hev ve, girê didin.

Veqetandên binavkirî ev in: "**-a**, **-ê**, **-ên**"

✚ Em valahiyên li jêr bi veqetandekan dagirin:

- Roj... me pir xweş bû.

- Hesp... sor gelekî beza ye.

- Mirov... qenc pir in.

Morî û Kevok

- 1- Divê têkiliyên mirovan li ser  i bingehê b n avakirin?
- 2- Encama kiryar n ba ,  i ne?
- 3- Gotineke p  iy n a li ser qenc    ba iy  bib je.
- 4- Gir day  v  mijar , b yereke civakê b ne ziman.

Morî û Kevok

Morî ji bo vexwarina avê çû ser golê, lingê wê şemitî, moriyê xwe di nava avê de dît. Bi qêrîn û hewar, alîkarî xwest. Di wê demê de, kevokek di ser wê re difiriya. Ji xwe re got: "Ka ez alîkariyê bidim vê belengazê, da rizgar bibe. Peleke daran jê re avêt nav avê. Moriyê xwe bi pelê girt û derket. Morî:" We tu sax bî xwişka kevokê! Ez ê vê qenciya te ji bîr nekim!

Kevok kenî û got: "Tu yê çî qencyê li min bikî." Çend roj bi şûn de, nêçîrvanekî bi tîfinga xwe, nîşn li kevokê girt. Di wê kêliyê de, çavên moriyê li nêçîrvan ket, bi lez xwe gihand nêçîrvan û gezek li gûzeka wî da. Nêçîrvan ji ber êşa gûzeka xwe veciniqî û nîşana xwe şaş kir. Kevokê jî ev rewş dît û got: "Qencî qencyê vedigerîne."

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Çima morî ket nav avê?
- 2- Kê morî ji fetisînê rizgar kir?
- 3- Moriyê ji kevokê re çi got?
- 4- Kevokê çi bersiv da moriyê?
- 5- Çawa moriyê kevok ji mirinê, rizgar kir?
- 7- Tu çi pendê ji vê çîrokê digrî?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê û dijawateya wê bigihînin hev:

Belengaz

Seydvan

Qencî

Tirsiya

Nêçîrvan

Hejar

Veciniqî

Başî

2- Em li hemberî navê lawir navê, cihê ku lê dijî binivîsin:

Morî:

Kevok:

Şêr:

Masî:

3- Em vebijêrka rast hilibijêrin:

A- Alîkariya moriyê ji kevokê re li ser çi bingehê bû:

a- Berjewendî b- Dilsozî c- Dilovanî

B- Nêçîrvan dixwest kevokê:

a- Nêçîr bike b- Bigire c- Derman bike

C- Moriyê qenciya kevokê:

a- Mandele kir b- Vegerand c- Paşguh kir

DERBIRÎN

Çîrokeke kurt, derbrê alîkarî û dilsoziyê de ku te bihîstiye, ji hevalên xwe re bibêje.

RÊZIMAN

Cînavên pirsyariyê:

✚ Em peyvên li jêr di nav hevokan de bi kar bînin:

Kî

Kê

Çi

Rêgez:

Cînavên pirsyariyê: Ev cînav pirsar navdêr û cînavên din dîkin.

Cînavên pirsyariyê ev in: "**kî, kê, çî**"

✚ Em pirsên bersivên li jêr binivîsin:

✚ Kî çû bajar? Hogir çû bajar.

✚? Rozayê tirimbêl diajot.

✚? Mêze li ber sobeyê ye.

Nameya Hêlînê

1- Mirov herî zêde li kolan û dibistanê, bi kê re danûstandinê dike?

2- Divê danûstandina me bi hevalên me re, çawa be?

3- Tu jî dabaşa hevaleke/î xwe bikî.

Nameya Hêlînê

Hevala min a hêja Mîdiya!

Min gelekî bêriya te kiriye. Ev bûye du sal ku tu dûrî min ketiye; ev du sal in ku hûn çûne Almaniyayê. Ez gelek caran li wêneyê me temaşe dikim û wan kêliyên herî xweş bi bîr tînim. Her car ew lîstikên ku me bi wan dilîst, li ber çavên min weke belgefilmekî zindî dibin. Me gelek caran bi goga pêyan û bezê dilîst. Di bîra min de ye, gava ez ketim û lingê min birîn bû, çawa te û hevalên me, ez rakirim û gazî mamosteyê nobedar kirin û ez derman kirim. Me gelek caran bi hev re, ew sirûdên xweş ên kurdî (Bi xeml û rewşe, Ey Reqîb) bi awaz, dixwendin. Me alîkariya hev dikir; te alîkariya min di muzîk û wênesaziyê de dikir û min jî alîkariya te di bîrkariyê de, dikir. Gelek caran, ez û dayîka xwe dabaşa hatina te ya mala me, dikin. Te bi şermî gazî dayîka min

dikir û digot: "Metê Cîhan! Ez û Hêlînê, em biçin gulîstanê? Dayîka min her gav destûr dida û em diçûn gulîstanê. Di dawîya vê nameyê de, ez bi hêvî me, ev hevaltî, tevî vê dûrbûnê, zindî bimîne û careke din, hûn vegerin welat!

Hevala te Hêlîn

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Çima Hêlînê bêriya Mîdiyayê kir?
- 2- Wêne çi tûnin bîra Hêlînê?
- 3- Wan herî zêde bi kîjan lîstikan dilîstin?
- 4- Kê Hêlînê ji erdê rakir?
- 5- Hêlîn û Mîdiyayê çawa alîkariya hev dikirin?
- 6- Çima Mîdiyayê destûr ji dayîka Hêlînê dixwest?

Wateyên Peyvan:

Bezîn: rev, bazdan

Gazîkirin: Bangkirin

Destûr: Rêdan

HÎNDARÎ

1- Em bersiva rast hîlbijêrin:

A- Hevaltî divê li ser çi bîngêhê ava bibe:

a. Rastî **b.** Sûdwergirtin **c.** Xizmetî

B- Di hevaltîyê de, divê em çi nîşan bidin:

a. Xweşikbûnê **b.** Rêzgirtinê **c.** Xwedîtinê

2- Em valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

a- Divê mirov werzişê bike.

b- Fêkî û sebze bi xêyên kanzeyî û
dewlemend in.

c- Divê mirov karê bi paş nexe.

ç- rast , sûdê dide mirov û civakê.

RÊZIMAN

Navên xwerû û hevedudanî:

✚ Em navên li jêr li gorî tabiloya li jêr, ji hev û du cuda bikin:

(**Kar, dest, Cegerxwîn, baz, Dilbirîn, Çavşîn, Gulbuhar**)

Navên ku ji peyvekê pê tîn:	Navên ku ji du peyvan pêk tîn:
1-	1-
2-	2-
3-	3-

Rêgez:

Navên xwerû: Ew navên ku ji hêmanekê tenê pêk tîn.

Mînak: dar, berx, sêv

Navên Hevedudanî: Ew navên ku ji du hêmanên watedar, pêk tîn.

Mînak: Dilsoz, rojname, Dilşêr...

✚ Em peyvên li jêr di nava hevokan de, bi kar bînin:

Kevok

Kalemêr

Jinap:

Zîn:

Mêvandarî

- 1- Mêvan kî ne?
- 2- Berî ku mêvanên we bên, hûn çi amadekariyan dikin?
- 3- Hûn çawa pêşwaziya mêvanan dikin?
- 4- Erkên mêvandarîyê çi ne?

Mêvandarî

Li zingilê telefona mala Rojê ket. Rojê vegerand, rûyê wê geş bû û bi kêf hat ji xwişka xwe Aşnayê re got: "Hê, Aşna! Gulnaz û Ronahiyê gotin em ê bên mala we!"

Aşna û Rojê bi lez çûn ji dayîka xwe re gotin û jê xwestin ku ji bo hevalên wan şîraniya ku jê hez dikin çêke û vegeriyan odeya xwe dan ser hev, cilên xwe yên malê guhartin û man li hêviya hatina hevalên xwe.

Demeke dirêj neçû li derî ket. Aşna û Roj beziyan; derî vekirin, bi dilgermî hevalên xwe hambêz kirin û bi zarekî şîrîn bi xêrhatina wan kirin. Derbasî hindir bûn, aveke sar dan wan û paşê pirsra rewşa hev û du kirin û hinekî lîstin.

Dayîka Aşnayê ji wan re şîranî û ava mêweyan anî. Gulnaz û Ronahiyê spasiya wê kirin. Piştî ku xwarin û vexwarin, derketin nav bexçeyê mala Aşnayê û li wir demeke xweş bi hev re derbas kirin.

Êdî dem zû derbas bû û bû dema vegera malê. Aşna û Rojê bi hevalên xwe re çûn heta ber derî; tevî ku destên wan ji hev nedibûn û xemgîn bûn, bi hêviya hevdîtinê, xatir ji hev xwestin. Di rê de, Gulnazê ji Ronahiyê re got: " Ev roj, rojê herî xweş bû, ez ê wê di lênûsa xwe ya bîranînan de, binivîsim."

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Berî ku hûn biçin mêvandariya xizim û hevalên xwe, hûn wan agahdar dikin?
- 2- Aşna û Rojê çi amadekarî ji bo pêşwaziya hevalên xwe kirin?
- 3- Wan çawa mêvanên xwe pêşwazî kirin?
- 4- Demeke çawa bi hev re derbas kir?

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva (**veger**) a rast li gorî hevokê hilbijêrin:

- Aşna li telefonê **vegerand**. (bersiv da, rahişt)
- Ew **vegeriyan** odeya xwe. (birin, zivirîn)

2- Em hevokeke baneşanî ji waneyê derxin.

3- Em cînavên xwerû û yên tewandî ji benda li jêr derxin û wan di damikan de binivîsin:

Gulnaz: "Aşna, ez ê îro êvarî bê m mala we, hûn ê li mal bin?"

Belê, em ê li mal bin! Heke tu hatî, ew çîrokên ku me bi hev re kirîbûn, ji bîr neke.

Cinavên xwerû	Cînavên tewandî

RÊZIMAN

Hevalnav:

✚ Em baş li wêneyên li jêr temaşê bikin û taybetiyên wan vebêjin:

Dar kesk e

Av

CIWAN

Ciwan xortekî e.

SERHAT

Serhed xortekî.....e.

✚ Peyvên "qelew, bejinbilind, kesk û şîn" çi diyar dikin?

Rêgez:

Hevalnav, taybetiyên navan (reng, teşe, rewş..) ji me re diyar dikin.

Mînak:

Karê **serkeftî**.

Rêya **dirêj**.

Keça **rêzdar**.

Hevalê **dilsoz**.

✚ Em valahiyên li jêr bi hevalnavên guncaw dagirin:

Xwendekarê her gav dixwîne.

Masiyê rengê wî pir balkêş e.

Mirovên pêwîsiya wan bi alîkariyê heye.

Rewişt

Silav bidin bi germî
Danûstandin bi nermî

Dema zana deng bikin
Bêdeng bin guhdar bikin

Pirsan bikin baldarî
Rexne bikin rêzdarî

Bi hev re bira û xwişk
Hilbijartin û bi pişk

Rê bidin hev bi dorê
Bê ezezî û zorê

Ji bo lawir û baxan
Nêzîkbûnek bêdaxan

Mîna me ew bican in
Êş û derdan dizanin

Kalilk û pîr hêjan in
Çîrokên wan derman in

Kesên seqet hewcedar
Li wan bibin alîkar

Bi rewişt û bi zanîn
Stûnên welat tînan

Sincê mirov bilind be
Vîna mirov dê find be

(Nezîrê Mele)

Wateyên peyvên:

Rewişt: Sinc

Rexne: Gazin

Hilbijartin: Neqandin

Ezezî: Xweperestî

Bax: Gulîstan

Dax: Sotin

Stûn: Bingeh

Vîn: Daxwaz

Find: Çira

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Divê mirov çawa silavê bide?
- 2- Şêwazê guhdarîkirinê di kîjan malikan de diyar dibe?
- 3- Divê têkiliya di nav xwişk û bira de, çawa be?
- 4- Çima pêwîst e, em zîyanê nedin lawir û şînatîyan?
- 5- Stûnên welat çi ne?
- 6- Em her du malikên li jêr şîrove bikin:

**Pirsan bikin baldarî
Rexne bikin rêzdarî**

**Bi hev re bira û xwişk
Hilbijartin û bi pişk**

Rodî û Firoşkar

- 1- Mirov pêdiviyên xwe ji ku bi dest dixe?
- 2- Navê kesê ku em pêdiviyên xwe jê dikirin, çi ye?
- 3- Divê têkiliyên me pê re, li ser çi bingehê bin?

Rodî û Firoşkar

Li gundê me, xwendekar kê m bûn, lewra em her sibeh bi otobîsê diçûn dibistanê. Em her roj sibehê zû radibûn û li benda hatina otobîsê radiwestiyan. Li dibistana bajar em fêrî gelek tiştên baş dibûn û me gelek heval nas kirin. Ji ber ku me li bajar demeke dirêj diqedand, me pêdiviyên xwe jî li wir dikirî. Rojekê ez çûm firoşgehê û min du lînûs û pênc pê nûs kirîn. Min dirav dan firoşkar û bi lez ji firoşgehê derketim. Di dema derketina ji firoşgehê, min dirav hejmartin û min nas kir ku dirav pir li min ve gerandine. Min bi lez ji firoşkar re got: "Te gelek dirav li min ve gerandin, fêrmo ev zêde ne".

Firoşkar: "Spas xwemdekarê dilsoz, ev sincekî baş e!

Ji bo vê wefadariya te, bila ev pê nûs ji bo te diyarî be."

Piştî vegera malê, min ji dê û bavê xwer re ev serpêhatî got. Dayîk û bavê min got: "Her bijî kurê min, rastî û wefadarî mirov şahnaz û bextewar dikin!"

Wateyên peyvên:

Otobîs: Bas

Pêdivî: Pêwîstî

Dirav: Pere

Firoşgeh: Dikan

Wefadarî: Dilsozî

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Rodî û xwendekarên gund li ku derê dixwendin?
- 2- Çima pêdiviyên xwe ji bajar dikirîn?
- 3- Rodî çi kirî?
- 4- Gava Rodî nas kir ku dirav pir in, çi kir?
- 5- Dayîk û bavê Rodî, jê re çi got?
- 6- Firoşkar çi got?
- 7- Navekî nû ji waneyê re binivîse.

HÎNDARÎ

1- Em peyvê û dijwateya wê bigihînin hev:

Kirîn

Xwarî

Wefedarî

Firotin

Rastî

Çûn

Veger

Bêbextî

2- Em bi peyvên li jêr du hevokên dijber, binivîsin:

(**Kirîn, firotin, we, ji, min, alav**)

.....

.....

3- Em valahiyên li jêr dagirin:

Pêşiyên me gotine: "Nanê xwe bide nanopêj û bila
..... zêde biçe."

Pêşiyên me gotine: "Mirov bi pirsê Xursê."

Pêşiyên me gotine: " Nanê nekaran li tu tune
ye."

RÊZIMAN

Payeya rengdêran:

✚ Em hevrûkirinê di navbera heyînên li jêr de çêkin:

Xebat ji Cûdî

Cûdî ji Xebat

Zana ji Canê

Canê ji Zana

✚ Peyvên **kin**, **dirêj**, **qelew** û **lawaz** çî pêvek, bi wan vebûne?

Rêgez:

Pêveka "-tir"ê pêveka piledariyê ye.

✚ Em valahiyê li jêr bi pêveka (-tir) dagirin:

Du birayên min hene; yek ji min mezin..... e û yek ji min biçûk..... e.

DERBIRÎN

Em mijarekê derbarê bûyereke wefedariyê ku bi te re yan jî bi hevareke/î te re çêbûye, li lênûsa xwe binivîsin.

BEŞA SÊYEM

WANEYA YEKEM:

BIKARANÎNA ELEKTİRÎKÊ

WANEYA DUYEM:

AFRÎNERÎ

WANEYA SÊYEM:

ROK

WANEYA ÇAREM:

ROJ

Bikaranîna Elektirîkê

- 1- Em ji bo ronîkirina malê, çi bi kar tînin?
- 2- Ji bilî ronîkirinê, sûdên elektirîkê hene? Em wan bihejmêrin.
- 3- Ji bo ku em baş ji elektirîkê sûdê bigirin, pêwîst e em çawa wê bi kar bînin?
- 4- Kî dizane mirov, berî vedîtina elktrîkê, çi bi kar tanî?

Bikaranîna Elektrîkê

Sibehê em derbasî polê bûn, hevalekî me gulop vêxist û kesekî ji me dengê xwe nekir.

Mamosteya me hat û gulop vêketî dît. Ew vemirand, du peyalên tijî av anîn, ava piyalekê da xwendekaran, hinekan vexwar û himekan venexwar. Piştire mamoste ev pirs ji me kir: "Çima hin hevalên we av vexwar û hinekan venexwar?"

Bersiva me jî ev bû: "Kesê av vexwar tî bû û yên venexwar netî bû; pêwîstiya wî bi avê tune bû."

Mamoste ava peyala din rijand û got: "Me çi sûd ji ava vê peyalê girt?"

Me li hev nerî û bi yek dengî me got: "Ne tiştek."

Mamoste gernijê û got: "Elektrîk jê weke vê avê ye, heger pêwîstiya me pê hebe, Em wê bi awayekî birêkûpêk bi kar bînin.

Dema pêwîstiya me pê tune be, em wê pir nemezêxin. Bi roj pêdiviya me bi ronahiya elektrîkê tune ye, em gulopan vênexin bi taybet gulopên kolanan. Her wiha alavên elektrîkê bê serûber bi kar neyênin. Em gelek alavan bi hev re nexebitînin. Di şevê de odayên ku karê me lê tune be em gulopên wan vemrînin. Ji ber bikaranîna şaş ji elektrîkê re, zîyanê dide îstgehên hilberîna wê.

Bi vî awayî wê her kes karibe sûdê ji elektrîkê bigre.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Hûn vexistina gulopan di nava rojê de, çawa dibînin?
- 2- Çima hin xwendekaran, av vexwar û hinekan jê, venexwar?
- 3- Pêwîste em alavên elektrîkê, çawa bi kar bînin?
- 4- Navê hin alavên elektrîkê, ji hevalên xwe bibêjin.

HÎNDARÎ

1- Em hemwateya peyva rengsor a rast hilbijêrin:

a- Em her şev li ber ronahiya **gulopa** elektirêkî rûdinên. (lempe, tifik, tenûr)

b- Hingî ez tî bûm, min **peyaleke** av vexwar. (çaydanek, kûzek, qedeh)

c- **Mezaxtina** elektirîkê tişteki ne baş e. (vemirandin, xerckirin, rijandin)

ç- Heger **îstgeh**ên elektirîkê rawestin, em ê di tariyê de bimînin. (navend, mal, kargeh)

2- Em alava elektrîkê bighînin navê wê:

Cilşo

Tozmij

Ûtî

Telvîzyon

3- Em peyva ne ji rêzê, nîşan bikin:

a- Me agir (pêxist, bir, vêxist, dada).

b- Lorîn (pir, gelekî, zor, pel) ji xwendinê hez dike.

c- Mêwe ji bo tenduristiyê (baş, xerab, çê, qenc) in.

RÊZIMAN

Xêzika axaftinê:

Hevala Dîlberê, mala xwe biribûn bajarekî din. Dîlber bi rêya telefonê, pê re axivî:

- Rojbaş Cûdî, tu çawayî?
- Rojbaş Dîlber, min bêriya te kiriye.
- Hevalên te yên nû çêbûne?
- Erê, lê ne gelek in.

✚ Li pêşiya hevokên ku di gotûbêja di navbera Cûdî û Dîlberê de, çi hêma hetiyê bi kar anîn?

Rêgez:

Xêzika axaftinê: Ew xêzika ku li ber gotinên gotûbêja ku di navbera çend kesan de çêbibe, tê danîn.

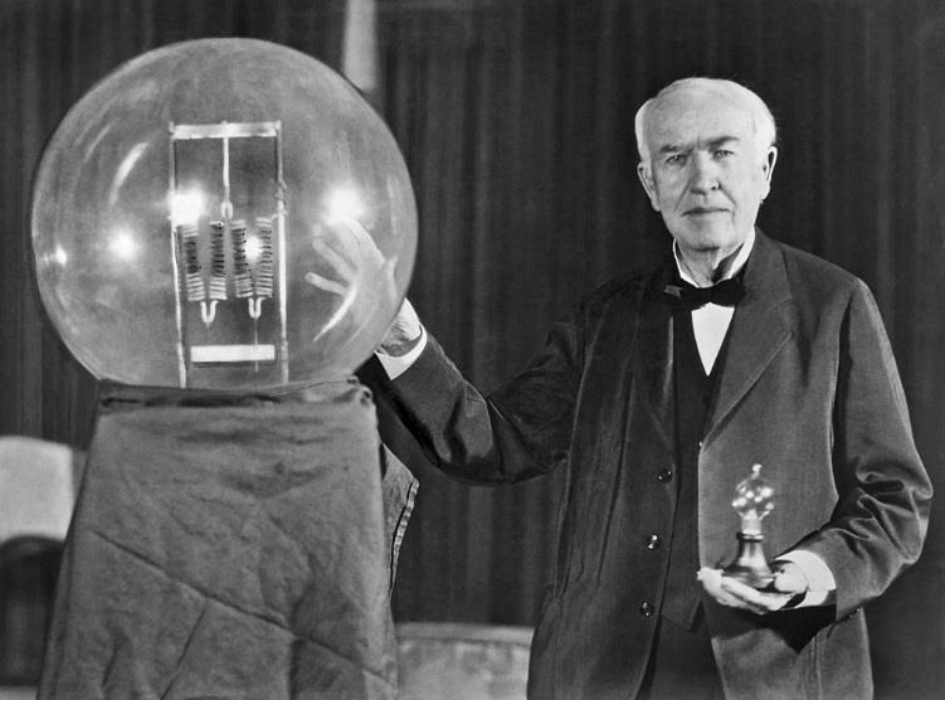
✚ Hûn jî mînakekê li ser gotûbêjekê binivîsin û tê de, xêzika axaftinê bi kar bînin.

Afrînerî

- 1- Navê elektrîkê, ji ku tê?
- 2- Navê çend zaniyarên cîhanî bibêjin.
- 3- Çi taybetiyên kesê afrîner e?
- 4- Te tu carî hewl daye ku tu tiştêkî nû çêke?

Afrînerî

Zarokekî biçûk û nûhatî, ji dibistanê tê dûrxistin û pê re pelekî spî, li ser hin nivîs hatibû nivîsandin, ji malbata wî re, hat rêkirin. Gava giha malê, li ber derî dayîka wî, ew pel ji destê wî wergirt û got: "Mamosteyê te dibêje tu xwendekarekî serkeftî ye û dibistan têra te nake, lewra divê tu li malê bixwînî." Ji wê rojê û pê ve, dayîka wî ew li malê perwerde dikir û guhdaneke baş pê dikir. Ew zarok, her gav bi serboriyên curbicur radibû. Her wiha bi xwendina xwe re, li rawestgeha tirênê rojname difirotin û pê debara xwe dikir. Zarokê hizirhez, bi sedan serborî dikirin û dixwest tiştên nû derîne. Ji ber vê sedemê, carnan ji kar dihat qewtandin, lê tevî wilo dev ji serborên xwe bernedida. Di encamê de, lempeya elektrîkî û gelek nûderîn çêkirin.

Gelo hûn vî zaniyarê cîhanî nas dikin?

Gelo hûn dizanin çi li ser pela wî hatibû nivîsandin?

Wateyên peyvan:

Nûhatî: Nûgihaştî

Wergirt: Standin

Debar: Îdare

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Çima ew zarokê nûhatî ji dibistanê hat dûrxistin?
- 2- Dayîka wî çawa tev geriya?
- 3- Zarokê afrîner bi çi mijûl dibû?
- 4- Navê vî zanyarî çi ye?
- 5- Navên sê nûderînên wî binivîse.

HÎNDARÎ

1-Em navên zaniyaran û nûderînên wan bigihînin hev:

Graham Bêl

Con Logî Bêrd

2- Em valahiyên li jêr bi peyvên guncaw dagirin:

a- Mirov bi pîlan û digihêje armancên xwe.

b- Kesên zana sûtê digihînin xwe.

c- Xwendin, asoyê me berfireh dike.

3- Em vebijêrka rast hîlbijêrin:

A- Ji bo çêkirina tişteki nû çi pêwîst in?

a. Vehesîn b. Xweşî c. Hizir

B- Afrînerî ji ku tê?

a. Valahî b. Pêwîstî c. Gerê

RÊZIMAN

Lêker:

✚ Em hevokên li jêr bixwînin:

- Sozdar pirtûkê **dixwîne**.
- Aras ji dibistanê **hat**.
- Legleg li hêlîna xwe **vegeriya**.
- Ew ê li gud **bimîne**.

Me di hevokên bûrî de dît ku peyvên rengsor hin ji wan kar diyar dikin, mîna: **Dixwîne**. Hin tevgerê diyar dikin, mîna: **hat**, **vegeriya** û hin rewşê diyar dikin, mîna: **Bimîne**.

Rêgez:

Ji peyvên ku kar, tevger, rewş û bûyerê diyar dikin re, **lêker** tê gotin.

✚ Em cihê vala bi lêkerê guncaw dagirin:

(dike, firya, dijî, maye, biparêzin)

- Çûk ji ser darê
- Masî di nav avê de
- Pêwîst e em xwe ji metirsiyan
- Şîlan, lezê, ew dereng

✚ Em di hevokên li jêr de, lêkeran nîşan bikin:

- Mamoste waneyê dide.
- Zelalê sêv xwar.
- Ez ê daran biçînim.
- Wî bilbil ji rekehê derxist.

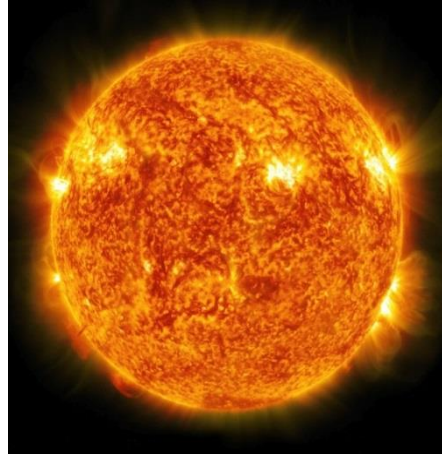
Rok

- 1- Sibehê zû Rok ji ku hil tê?
- 2- Dema Rok hil tê, cîhana me çawa dibe?
- 3- Heger Rok tuneba, wê cîhana me çawa ba?
- 4- Gelo hûn dizanin Rok çi ye?

Rok

Rok stêrkeke mezin e; gelekî ji gerestêrka Erdê mezintir e û weke gogeke ji agir e. Jêdereke bingehîn a germahî, ronahî û enerjîyê ye. Ne ji Rokê ba, dê jiyana mirov, lawir û şînatîyan nepêkan ba. Bi gelek awayan sûd ji Rokê tê girtin.

Awayê xwezayî; şînatî bi rêya fotosenezê, enerjîya Rokê vediguhêze enerjîya kîmyayî. Her wiha, ava derya û okyanûsan germ dike, beşek ji ava wan dibe hêlm û li esman dibe baran û şînatî pê tên avdan.

Awayê pîşesaziyî; mirov dikare ji ronahiya Rokê bi rêya germkirinê yan jî bi rêya şaneyên şewqê, elektrîkê hilberîne. Her wiha ew ji bo tenduristiya mirovan gelekî girîng e. Ew Kalisyomê di hestiyên mirovan de, bi cih

dike û roleke wê ya çêkirina vîtamîna (D) di laşê mirov de heye. Lê divê em bizanin ku hin zîyanên wê jî hene. Gava em pîr li ber tîrêjên Rokê rawestin, dibe ku nexweşîya Lêdana Rokê bi me re çêbibe. Her wiha, dibe ku hin nexweşiyên çermî jî çêbike.

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Rok, gerestêrkeke çawa ye?
- 2- Mirov çi sûdê ji Rokê digre?
- 3- Bi çend awayan sûd ji enerjîya Rokê tê girtin?
- 4- Zîyanên mayîna pîr li ber Rokê çi ne?

HÎNDARÎ

1- Em peyva ne ji rêzê nişan bikin:

- (Erd, Zawa , Gelawêj, deriya) gerestêrk in.
- Mirov ji (bêhin, ronahî, germahî) ya rokî sûdê werdigire.

2- Em peyvên li jêr di hevokan de bi kar bînin.

Enerjî:

Esman:

Germkirin:

3- Em çar lêkeran ji waneyê derînin û wan di hevokên cuda de, bi kar bînin.

RÊZIMAN

Cînava vegerok:

✚ Em hevokên li jêr bixwînin:

- Wî xwe fêrî xwendinê kir.
- Wê destê xwe rakir.
- Ew xwe perwerde dikin.
- Ez ê xwe vehesînim.
- Wan xwe nas kir.

✚ Em dibînin ku "**xwe**" cihê cinavên tewandî û yên xwerû, pirjimar û yek jimar digre.

Rêgez:

Em ji cînava "**xwe**" re, cînava vegerok dibêjin.

✚ Em cihê vala bi cînava guncaw dagirin:

- Ez çûm mala xalê
- Ji ber kukesekî karnas e, her kes pê dişêwire.
- xwe ji ser darê avêt.
- Hevala Dijle, refa çaran e.
- Wan waneyên nivîsandin.
- Hûn berî xwarinê destên dişon.

Roj

Dinya me gilover e
Li dora xwe digere
Dema ger tamam dibe
Şev û rojek çêdibe

Dinya me gilover e
Dora Rojê digere
Dema ger tamam dibe
Sal, dozdeh meh çêdibe

Dinya me gilover e
Bi çiya, dar û ber e
Av û hewa û ber e
Cih, meskenê jîndar e

Tê da dijî însan e
Teyr û tirûd û heywan e
Mêş û morî û kêzik
Hemû cure bi can e

(Aram Gernas)

Giftûgoya Waneyê:

- 1- Şev û roj çawa çêdibin?
- 2- Çi li ser cîhana me hene?
- 3- Dema Erd li dora Rokê digre, çî çêdibe?

HÎNDARÎ

1- Em peyvê û hemwateya wê bigihînin hev:

Dinya

Mirov

Mesken

Firinde

Însan

Cîhan

Teyr û tirûd

War

2- Em navê jîndarê ku di helbestê de hene, binivîsin.

Belavkirina Waneyan li Ser Sala Xwendinê

Heftî Heyv	Heftiya Yekem	Heftiya Duyem	Heftiya Sêyem	Heftiya Çarem
Rezber			Lêveger	Armanc
Cotmeh	Armanc	Têkiliyên li dibistanê	Têkiliyên li dibistanê	Mamoste
Mijdar	Mamoste	Helbesta mamoste	Lêvegera beşê	Şewaza axaftinê
Berfanbar	Şewaza axaftinê	Rêzgirtin	Rêzgirtin	Gabar û kalemêr
Rêbendan	Lêveger	Lêveger	Bêhnvedan	Bêhnvedan
Reşemeh	Morî û kevok	Nameya Hêlînê	Mêvandarî	Rewişt
Avdar	Rodî û firoşkar	Bikaranîna Elektirîkê	Bikaranîna Elektirîkê	Afrînerî
Cotan	Afrînerî	Rok	Rok	Roj
Gulan	Lêveger	Lêveger		